



Négyszögek

Kovács katáng Ferencnek a fenti címen jelent meg drámakötete az elmúlt évben. Külön érdekessége a könyvnek, hogy egyszerre tartalmazza a szöveg magyar, norvég és angol nyelvű változatát. Az, hogy egyszerre három nyelven olvasható a mű, nagyszerű esélyeket teremt a külföldön való bemutatáshoz, és így remény lehet arra, hogy hamarabb felkelti az érdeklődését a magyarul nem értő olvasónak, színházzserető szakembernek.

A darab egyaránt megérdemli a színházi szakma és az egyszerű olvasó figyelmét is. Olyan problémákat vet fel, amelyek az angol, amerikai vagy a skandináv színműíróknál előfordultak, s a magyar irodalom sem tudta – nyilván aktualitása miatt – kivonni magát ebből a körből.

A művészlét, az értelmiségi gondolkodás buktatói, magánéleti zűrzavarai sok-sok író t ihlettek komor, zord, kilátástalan darabok írására, s most már *Kovács Ferenc* színműve szintén ezek mellé sorolhatjuk. Az amerikai *Albee*, a skandináv *Strindberg*, *Enquist*, a magyar *Sarkadi Imre*, *Hubay Miklós* s mások arról írnak keserűen: mennyire beszűkültek az értelmiségi lét cselekvési lehetőségei, a művészlét egyre inkább zsákutcába torkollik, s a szereplők igazi tevékenységi formák híján a magánéletben próbálnak meg kisebb-nagyobb sikereket elérni, de az emberi gyengeségek, gyarlóságok, sikertelenségek, bűnök nem teszik lehetővé a normális létezést. Így akarva akaratlanul szétdűlják saját maguk és mások életét.

A sajátos címet jól választotta a szerző, hiszen a darab négy szereplő: két férfi és két nő végletesen és végzetesen összezilált életének láttelepe. A kör az összefonódásokról, egybetartozásokról vall, de utal a keretes szerkezetre is: a főszereplőre az önmaga állította csapda zárul rá, bekeríti önmagát, nincs menekvése. A kör kiegyensúlyozottságával egy simább létezést feltételezne, ám a négyszög egyenes vonalaival az érdességre, a szegletességre, a sarkosságra utal. A konfrontációkra, a bajokra. S ebből bőven akad: egzisztenciális csőd, művészi válság, érzelmi kiüresedés. A darabban általában ketten vannak jelen a színen: mind a négy szereplőt soha nem találjuk együtt, de sorsuk kibogozhatatlanul összefonódik, s beszélgetéseikben a jelen nem lévők is előbukkannak, s így szinte folyamatosan szó esik

a távollevőkről.

A darab alcíme. **Játék az étellel hat részben.** Mindez szó szerint veendő: felelőtlenül, léhán játszanak emberekkel, érzelmekkel: az étellel, s ez – némi kacskaringóval – elvezet a pusztuláshoz. A jobb sorsra érdemes szereplők nem tisztelik a maguk és mások létezésének értékét, s könnyelműen, lelkiismeret furdalás nélkül dobálóznak egymás érzéseivel, s ezekkel galádul visszaélnak

A két férfi: Nyíri és Zelei régi barátok, s hozzájuk kötődik két nő, akik egymással is nagyon szoros kapcsolatban állnak, s ők azok négyen, akik nem tudnak jól sáfárkodni tehetségükkel, nem tudnak mit kezdeni érzelmi hullámaikkal, örvényekkel, s ezért tépik-marják egymást, érzelmileg ki akarják sajátítani a másikat. Mindez persze állandó viaskodások, harcok, veszekedések közepette. S eközben tetteiket, szavaikat nem is igen tudják mindig ellenőrizni, hiszen folyamatos az italozás. Az alkohol számukra menekülés az igazi szembenézés elől, így egy furcsa, saját maguk konstruálta világ nyílik meg részükre, ahol csak a saját maguk, korlátok nélküli elképzelései uralkodnak. S ehhez járul a főszereplő, súlyos, gyógyíthatatlan betegsége, amelyet nemhogy enyhítene, lassítana, hanem még inkább rontja önmaga és a környezete állapotát. *Lássuk, Uramisten, mire megyünk ketten* – mondhatná Nyíri is az ősi mondás nyomán. Hiszen összefog a Rosszal, s a romlás, a rombolás, ha egyszer nekiindul, megállíthatatlan. S nemcsak önmaga lesz ennek a visszafordíthatatlan folyamatnak az áldozata, hanem önzetlen női segítőtársa is.

S eközben a szereplők tudatának képi kivetítődéseként, vagy viselkedésük magyarázataként filmrészletek villannak fel: Fellini, Bergman, Antonioni, Godard erőteljes, híres képei. A félig béna Nyíri magatartását befolyásolják a látottak, a filmrészletek mintegy előrevetítik, esetleg magyarázzák a következő jelenetet. A céltalan pusztulás, az értelmetlen pusztítás filmes jelenetei szinte előre sugallják, hogy mindennek nem lesz jó vége. Az emberek útjai zsákutcába torkollanak, érzelmi kapcsolataik zátonyra futnak, belső emberi tartalékaik pedig nincsenek, amelyben megkapaszkodhatnának.

Érdekesen feszült e rövid darab, amelyet elsősorban stúdió színpadon vagy televíziós játékban tudnánk elképzelni. Sajátosan egy tömbből faragottak hősei, nem tudnak hajolni, csak törni, és másokat is tönkre tenni. Nemcsak Nyíri rohan szinte feltartóztathatatlanul a vesztébe, hanem másokat is magával ránt, mert megrontja kapcsolataikat, beszennyezi érzéseiket, megalázza ragaszkodásukat. Nyíri önző, pökhendi természete akkor is fertőz, amikor egészséges, s betegen még inkább tönkre tesz mindent maga körül. Különösen az asszonyok gyötréséhez, sárba tiprásához van nagy tehetsége. Ám valami érthetetlen módon nagy a vonzása, sem a barátja, sem pedig a két asszony nem tud és nem is próbál kikerülni a Nyíri által felállított kelepcekből. Úgy keringenek körülötte, mint a fényforrás közelébe jutott lepkék, akik végül életükkel fizetnek a röpké ragyogás élvezetéért.

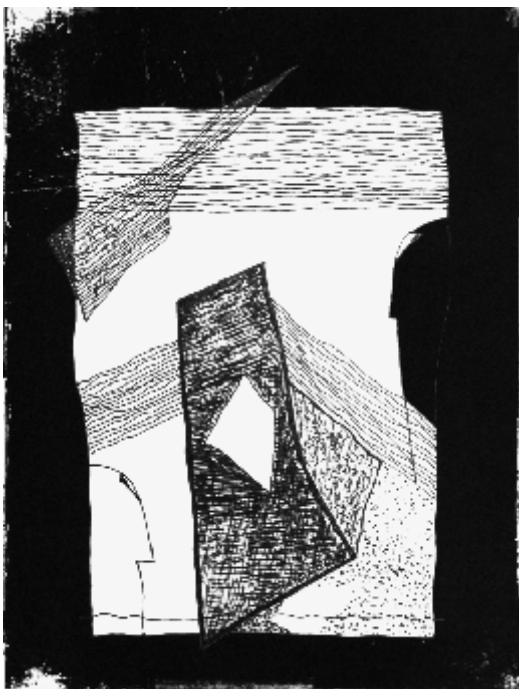
A feszes párbeszédék, igen jól megírt jelenetek, amelyek egymásutánja a zenei

szerkesztés hatását is mutatja, műves írói tehetségről vallanak.

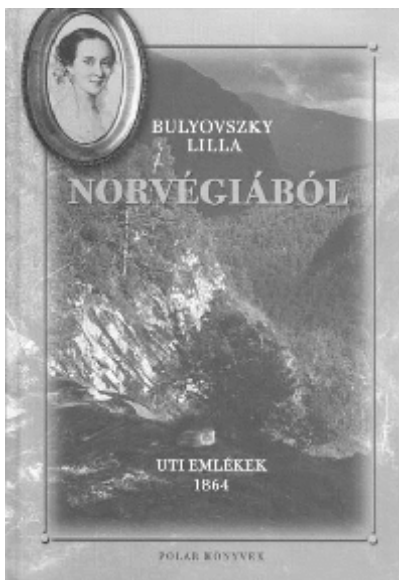
Kovács katáng Ferenc saját maga készített képeket a könyvhöz. Jól illeszkednek a fekete-fehér grafikák e végzetesen szomorú történethez: hitelesen mutatják ezt a sajnálatosan értékpazarló életmódot, ahol minden tönkre megy, mert sajnos a szereplők igencsak segítik a kapcsolatok szétzilálódását, az élet elporladását. Remélhetőleg hamarosan lesz alkalom arra, hogy ne csak könyvben olvasva, de színészek által életre keltve is láthatjuk ezt az érdekes, de igencsak elgondolkodtató történetet.

Magyar Felsőoktatás Könyvek, Professzorok Háza, Budapest 2000.

Margócsy Klára



Kovács Ferenc: ...és Formák 1. (FF XLVI.)



Bulyovszky Lilla: NORVÉGIÁBÓL

Úti emlékek

Előszó az új magyar kiadáshoz

(Polar Könyvek, Budapest 2001.)

Szerkesztette: Kertész Judit

Illusztrálta Márton A. András)

E könyv új kiadása norvégiai megjelenésének köszönhető, melynek révén újra előtérbe került egy méltatlanul elfeledett múlt századi, nagy magyar színész, író és műfordító alakja.

Bulyovszky Lillára ma minden bizonnyal azt mondanák, hogy nemzetközi sztár. Magyar színész talán máig sem szerzett olyan hírnevet külföldön, mint ő, a maga korában. Az első magyar színészdinasztia

leszármazottja volt; apja, Szilágyi Pál, Déryné és Megyery országjáró pályatársa, férje, Bulyovszky Gyula író, a márciusi ifjúság egyik vezetője, Petőfi és Jókai barátja.

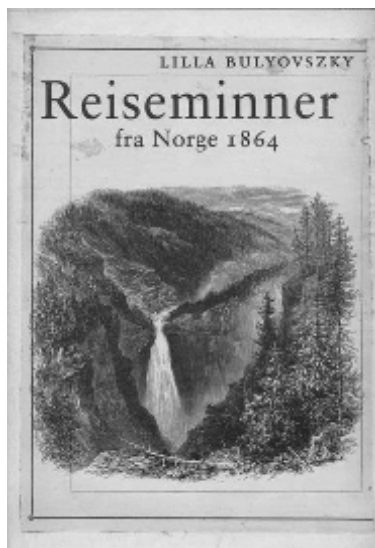
A kolozsvári születésű Bulyovszky Lilla hét évesen a Nemzeti Színház tagja volt, tizenöt éves korától már főszerepekben bővölte el játékaival a magyar közönséget. Kirobbanó tehetség volt, türelmetlen alkat, aki nem volt képes arra, hogy beálljon a sor végére a kor divatos színésznői mögé, s akinek hamarosan meggyűlt a baja kolléganőivel és a színházigazgatókkal. Megunván a sok csatározást és mellőzést, huszonöt évesen nyakába vette a világot, és fél év múlva már Németország ünnepezt színésznője volt. Drezdában telepedett le, mint szász királyi udvari színésznő. A kor nagy művészei és uralkodói egyaránt megtalálhatók voltak hódolói között. II. Lajos meghívta a kastélyába, hogy egyedül neki játssza el Stuart Mária szerepét, majd e szavakkal fejezte ki hódolatát: „... szeretném kifejezni csodálatomat és elragadtatásomat utolérhetetlen játékaért. Ez maga Stuart Mária volt, a nagyszerű királynő, kit a költő sem képzelhetett nagyszerűbbnek... Csodálatos alakítása mindig boldogítani fog, ameddig csak élek.” Az idézet Péchy Blanka 1969-ben *Hűséges hűtlenek* címmel megjelent dokumentumkötetéből származik, s az itt közölt levelek írói és címzettjei között olyan személyiségek szerepelnek, mint II. György meiningeni herceg, Liszt Ferenc, Cosima Wagner, Tisza Kálmán és Apponyi Albert. Az idősebb Dumas, aki először fogad-

Hevesi Sándor fordított magyarra. Hevesi előszavában arra ösztökélte a magyar életrajzírókat, hogy tárják fel és írják meg ezt az izgalmas pályát. A „magyar színjátszók egyik legizgatóbb jelenségé”-nek nevezte Bulyovszky Lillát, „akinek az aktái még nincsenek lezárva”. Ez úgy látszik, még mindig várat magára. Bulyovszky Lilla azonban nem csak magával ragadó színésznő volt, írt elbeszéléseket, tárcákat és útirajzokat is, valamint lefordított több mint húsz drámát, melyeknek olykor a főszerepét is eljátszotta. Ilyen volt például a *Kaméliás hölgy*.

Eredetiségét dicséri az is, hogy amíg más hölgyek a kor divatja szerint felkapott fürdőhelyeken gyógyították különböző divatos betegségeiket, ő egy megerőltető évad után a turisták által akkoriban még igencsak hanyagolt Norvégiát választotta. Egy lengyel arisztokrata család társaságában járta be a lélegzetelállítóan szép tájakat, hegyeken, fjordokon át, apró, világtól elzárt falvakon keresztül, hatalmas vízesések mellett. A nem egyszer nyaktörő utat Norvégia két partja között kétkerekű, könnyű kocsin tette meg, a fjordokon sokszor meglehetősen rozoga gőzhajókon kelt át. De a viszontagságos út nem szegte kedvét, a látottakról rajongással számol be: „Phantáziámat a valóság ritkán szokta felülmúlni, de a mit *Norvégiában* láttam és tapasztaltam, túlszárnyalta minden fogalmamat, mellyel a természet csodáiról bírtam. – Álmodni véltem gyakran, vagy egy tündérorságban képzeltem magam, és – kivált míg megszoktam – néma áhítattal néztem, csodáltam, és sokszor szívemben imádkoztam.”

Útirajza még százötven év távlatából is olyan üde és érzéletes, hogy aki soha nem érdeklődött Norvégia iránt, az is élvezettel olvassa a szellemes, kerek kis történeteket. Szelleme a fáradhatatlan, kíváncsi felfedező, Stílusa könnyed, humora csípős, mégis finom, mint az eszes asszonyoké.

A norvégiai beszámoló azt is elárulja, hogy a „hütlén honleány” mennyire vágyódott haza. Koppenhága tornyairól Debrecen, a Glomen folyóról a Tisza, egy düledező tanyáról Vörösmarty verse jut eszébe, és ahogy az előszóban írja, „az akadályok bátor leküzdésére az lelkesít, hogy szerzendő tapasztalásaim által... a magyar közönségnek egy oly ország ismertetésével kedveskedhetem, melyet utazóink eddig alig, vagy éppen nem ismertettek.” Azóta sincs ennél színesebb norvégiai útirajz. A leírásba beleszővi útitársnője, egy fiatal lengyel lány szerelmi

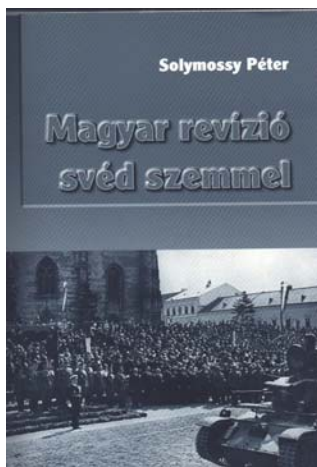


történetét is, melyet ugyan a kordivatnak megfelelően kissé érzelmes stílusban írt, ám általa izgalmas történelmi korkép bontakozik ki a XIX. század közepéről, a lengyel-orosz háború idejéből. Gyakori és szellemes párhuzamai hű képet adnak a 48-as forradalom utáni Magyarországról is. Mint a forradalom egykori híve nagy hévvel magasztalja a norvégiai demokráciát, közben még arról is megfélemlenek, hogy Európában főként arisztokrata körökben mozog.

Tizenöt év után Bulyovszky Lilla visszatért hazájába. Kolozsvárott fáklyásmenettel fogadták, Kassán, Miskolcon ünnepelték, Pesten viszont ádáz támadásokkal büntették. Vélhetően Laborfalvi Róza unszolására még „a szelíd Jókai, a papucshősök őspéldánya is elrendelte, hogy a *Hon*-nál Bulyovszky Lilla nevét nem szabad említeni.” – írja könyvében Péchy Blanka. Így hát negyvenöt évesen, keserűen vonult vissza a színpadtól, és a továbbiakban már csak huszonhat szobás gmundeni villájával valamint hatalmas vagyonával bosszantotta honfitársait és társnőit. Vagyon jelentős részét egyébként jótékony célokra, a magyar kultúra és tudomány támogatására fordította. Nagylelkűen támogatta a Kisfaludi- és a Petőfi-Társaságot, sőt, a Magyar Tudományos Akadémiát is. Hatalmas összegeket hagyott idős színészek megsegítésére, árvaházakra, többek között a kolozsvári leányárvaházra.

Magányosan halt meg 1909-ben, egy grazi szállodában; ma a Kerepesi temetőben, a Bulyovszky kriptában nyugszik. De közel ötvenévenként mindig akad valaki, aki újra felfedezi, és szeretné felhívni rá az utókor figyelmét is. (Hevesi Sándor, Péchy Blanka, és utóljára a Norvégiában élő Fáskerti Mária, aki norvégra fordította a könyvet.) Reméljük, e kötet megjelentetésével, egy kevéssel mi is hozzájárulhatunk az egyedülállóan érdekes életmű bemutatásához.

A norvég kiadás *Reiseminner fra Norge* címmel 2000-ben jelent meg az oslói Pax Forlag gondozásában. A fordítás a munkatárs Randi Meyer segítő közreműködésével Fáskerti Mária munkája. A kötetet korabeli norvég metszetek és Márton A. András grafikai díszítik.



Solymossy Péter

MAGYAR REVÍZIÓ SVÉD SZEMMEL

Svéd diplomáciai jelentések Magyarország
1938-1941 közötti revíziós politikájáról

BUDA RECORDS
Budapest-Stockholm
2002

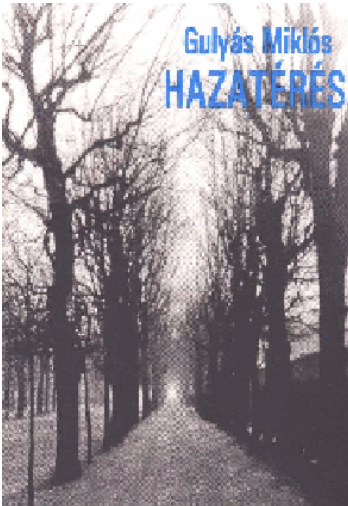
*Ha ismernéd magad
Könnyű lenne dolgod,
Így görnyedten
A más véleményét hordod.*

Solymossy Olivér

Svéd diplomáciai jelentések alapján értékes és érdekes könyvet írt Solymossy Péter a II. világháború előtti és alatti magyar revíziós törekvésekről. Munkája nővum a magyar történetírásban, hiszen öelötte a Svéd Országos Levéltárnak ezt a különleges állagát – Vadász Sándor professzor kivételével – úgyszólván senki sem nézte át és egyedül Solymossy dolgozta fel kimerítően.

Solymossy teljességre törekedett a magyar revízió svéd diplomáciai értékelésének bemutatásakor. Munkájának elsődleges értéke az eredeti, svéd nyelvű diplomáciai jelentések felkutatása, magyarra fordítása és „dramaturgiailag” jól megtervezett összekötő szövegekkel ellátott, gondosan szerkesztett előadása. A szerző emellett sokat tett annak érdekében is, hogy ezt a történész szakmában újnak tekinthető forrásanyagot beágyazza a hazai és a nemzetközi történeti szakirodalomba, kapcsolódási pontokat keressen és kapcsokat teremtsen az e téren végzett korábbi munkálatok és saját kutatásai között. Ez a tárgyához szenvedélyes igazságkeresésre törekvően közelítő munka sok újat ad Magyarország és a kelet-közép-európai térség II. világháborús történetének megismeréséhez és megértéséhez. Feldolgozásra nem provinciális: Magyarországot mindenkor a II. világháború előtti és alatti európai problematika részeként igyekszik láttatni. A magyar revíziós politika és a Hitlerrel kötött szövetség kérdései a maguk ambivalenciájában, a kényszerpályák megszabta mozgásterek kihasználásának ördögi dilemmáiban ragadja meg. Ilyen értelemben is hézagpótló mű, amely érdemében tesz hozzá Magyarországhoz máris igen gazdag világháborús szakirodalmához.

Részlet Frank Tibor egyetemi tanár könyvhöz írt előszavából



Gulyás Miklós

HAZATÉRÉS

Mentor Kiadó
Marosvásárhely

„A svéd Vilhelm Moberg regényét, melynek címe Mint ez a pillanat három évtizede olvas-tam: tizenkilenc éves korában, valamikor a századforduló idején kivándorolt egy svéd fiú Amerikába, ahol üzletember lett, megházasodott, el is vált, gyerekei messzire költöztek. Vén korára beöltözött egy panzióba és rájött, hogy életének tulajdonképpen csak egy korszaka jelentett számára sokat: az első két évtized. A svédországi. Abból az időből is csak egy dolog

érdekelte igazán: miért fulladt be fivére falujuk patakjába?

*Velem is valahogy így van. Öregségemben az első tizenkilenc évre keresek magyarázatot. Rájöttem, hogy svédül sohasem tanulok meg és magyarul már nem tudok. Az öt éves svéd gyerek természetesebben beszéli nyelvét, mint én, akkor is, ha az én svéd szókincsemet nem bírja. Ő ugyanis ismeri a „beszéd mögötti beszé-
det”.*

*A magyar szó, mondjuk jászmin (svédül „jászmin”-nak mondják) megindítja fan-táziámat mert(az) „tapsikol”. Visszanyerni az egyetlen lehetséges nyelvet fanati-
kus célommá vált.*

A magyart itt Svédországban csak olvasmányaim szolgáltatták, hiszen otthon és munkahelyemen másként beszélnek.”

Részelt a szerző előszavából.

Gulyás Miklós nemrég ment nyugdíjba a stockholmi Királyi Könyvtárból. Negyven éve hivatalból is olvasott, de mert szereti a könyveket, azon túl is az olvasmányokat bújta. És most tollat fogott. Gondoljuk el micsoda bátorság kell ahhoz, hogy a legnagyobbak patinás és méterekkel is mérhető művei mellé letegye a maga kis, és egy szál munkáját.

A végtelenre is figyelve, növekvő tudásunkkal, tapasztalataink sokasodásával és bölcsességünk csiszolt gyémántjaival együtt nő bennünk a kételkedés, parányi voltunkban is összekucorodunk, elménk sóvárogja az igazságot, amely abban a ropant egyszerű tanulságban is megfogható, hogy a sokszor csupán jókedvű

pattintásnyi-pillanat az életünk, de még így is a véletlenekből törvényszerűen kikristályosodó létünknek akaratunkkal akart célja van. Gulyás Miklós ezt egyetlen.

Mondatba sűríti: „visszanyerni az egyetlen lehetséges nyelvet fanatikus céloommá vált. Lényegében erről szól ez a kiskönyv, amely a szerző birkózása a múlttal, a kezünk között elcsordogáló idővel, az emlékekkel és a nyelvvel, amely a skandináv haza sokszor ragyogóan kék ege alatt északi ízekkel, a magyartól távol eső mondatformákkal, svédül inkább érthető kifejezésekkel telítődött a mindennapi élet sok évtizedes gyakorlata alatt. Talán maga az író sem tudja, hogy bár megveti, maga is gyakorolja a „beszéd mögötti beszédet”, amikor erdélyi útján is elhangzott „kaphatok egy...” kérdésének sajátosan svéd megfogalmazásával illedelmeskedik. Bármelyik és bármilyen nyelven szólhat Gulyás Miklós – van mondanivalója. Nyitott szemmel járt életet élt.

Láttatni tapasztalatainkat, ez mindannyiunk hazatérő útjának feladatai közé tartozik. Ehhez pedig a legmegfelelőbb eszközök: többek között a nyelv, amelyben a világon egyedül és maradéktalanul otthon lehetünk. Mert a mai ember nem házközpontúan macskatermészetű, hanem inkább kutyahűségű, aki anyanyelvét, mint gazdáját soha el nem hagyja. Műfajául pedig ehhez az erőpróbához tudatosan választotta a legegyszerűbbet, a levélformát, a Mikes Kelemenünk óta a hagyományosat.

Gulyás Miklós olyan, az európai sokakhoz hasonlóan kevert családból való, hogy választása szerint lehetne bármelyik nagyobb nemzet fia. Az, hogy magyar, előnyt neki nem jelent, talán inkább keserűséget. Nem lehet véletlen, hogy éppen Erdélyben érzi jól magát, ahova ösztönösen vezették léptei nemrégén, és ahol eddig még soha sem járt. Úgy látszik van ott még némi varázslatos és igenelhető egészséges tolerancia, megértés, és „prés alatti pálma” virágmaradékaiból új kezdekre ösztönző erő. A svéd-magyar olvasónak érdemes megismerkednie e bibliai bölcsességű, nemes hangú elbeszélő könyvével. Figyeljünk rá, ritka virág: író jár közöttünk!

(tk)



Csíkzsögödi Szabó Zoltán

ÉSZAK VERSEI

Marosvásárhely, 1998.

Lírai napló skandináv tájban

Észak-fok, titok, idegenség ... Ez esetben elsődleges jelentésükben is kulcsszavakként használhatók az Ady metaforák. Nemcsak szeretetre áhító, magányos lélek jellemzésére, de annak a lidérces, messzi tájnak, annak a valós közegnek a meghatározására is, amelyben e kötetnyi lírai napló fogant. Csíkzsögödi Szabó Zoltán Erdélyből a távoli Skandináviába, Svédországba telepedve élte meg a fentiekben idézett költőfejedelem utánozhatatlan remekbe öntött érzelmeit. Ezek ragadtattak

tollat vele, hogy jellegzetes módon gazdagítsa az írogató, művészkedő orvosok sorát. De a sejtelmes vidék, a kelet-közép-európai ember számára egzotikus Észak is lépten-nyomon olyan rácsodálkozásokra készítette, melyek költői megfogalmazásokban, versekben, verstörédekben kíváncsítottak ki belőle. Érvényesült, jól van, szakmailag befutott, elismert választott új hazájában, de a szülőföld nosztalgijája, az otthoniak iránti vágyakozása sosem csitul. Szerény, szemérmes tanú rá a két év napi rendszerességével születő lírájából kiemelt rövid válogatás. Az észak versei, mellet az egyedüllét nyomasztó perceit szeretné elúzni, régi élményeit felidézve, az újakat szeretteivel megosztva, a társtalanság keserűségét próbálja enyhíteni. Szabó Zoltánnál az érzések, a hangulatok őszintesége, intenzitása és nem a lírikus mesterségbeli tudása, költői jártassága, leleménye a meghatározó. Olykor talán titkolt énjével is szembetalálkozik a papíron, haza is üzen. S ezek a találkozások, ezek az ihletet pillanatok, amikor túllép a néha már közhelyszerűnek tűnő, mégis igazságtartalmú sztereotípiákon, leplezetlen közszemlére tárva emberi gyengéit, lelki rezdüléseit, feltétlenül számíthatnak az olvasó figyelmére, rokonszenvére.

Nagy Miklós Kund



Tar Károly

AZ ISMERT KATONA

A különféle cenzúrázás után
helyreállított második kiadás

Studium Könyvkiadó, Kolozsvár, 2002

A fedőlapon Puztai Péter grafikus
(Montreal) fotókompozíciója.

Első kiadása: Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár, 1985.

A könyv pdf változata tömörített formátumban letölthető a Magyar Elektronikus Könyvtár adatbázisából.

„Az apa a konyhaasztalra könyökölve kinézett az ablakon. Az ablakpárkányon galambok csőrükkel kopogtatva rizset szemeltek.

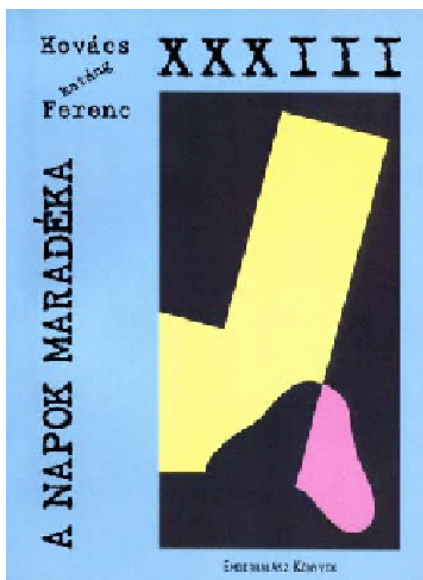
– Most mit szeretnél a leginkább?

A fiú fürdőköpenyben félig feküdt a konyhaasztal melletti padon. Jóleső vasárnap délelőtti bágyadság telepedett rájuk.

– Élni szeretnék. Itt, Európában szeretnék élni!

Vontatottan, különös hangsúllyal ejtette ki a szavakat. Az apa közelebb hajolt a fiához, hogy jobban szemügyre vegye az arcát. A nézéséből szerette volna megtudni, hogy mit akart mondani ezzel a fia. A fiú arca helyén tejfehér foltot látott.

Aztán valaki lassan újrarajzolta a képet. Az apa, mint tükörben, a saját arcvonásait látta. És azt, hogy arcvonásait fehér foltta oldja az idő.”



Kovács katáng Ferenc:

A NAPOK MARADÉKA XXXIII

Emberhalász könyvek

Új Mandátum Könyvkiadó,
Budapest, 1998.

Kovács Ferenc mostani kötetével úgy érzem jelentős lépést tett afelé, hogy közelebb kerüljön a magyar irodalom perifériájáról a főbb sodor irányába. A periféria-helyzet eddig sem korábbi írásai színvonalából adódott, hanem abból a több mint kétezer kilométeres távolságból, amely jelenlegi otthonát, Oslót elválasztja országunktól, és abból, hogy ed-

dig főként drámáival, drámafordításaival és drámaelmélet-írásaival találkozhatunk, amelyek – műfajukból adódóan – némiképp szűkebb olvasói kört érintenek.

Ebben a kötetben szépprózai szövegeket, rövid novellákat, prózaverset és verset ad közre. Írásaira egyaránt jellemző, hogy az elmúlt évtizedek emlékeiből táplálkoznak, legyenek azok személyes hangú és ihletesű „kvázi” memoárok, vagy kitalált történetek, ahogyan a könyv címében jelzi: A napok maradéka(i). A kötet sajátossága, amit egyik novellája szereplője egy másik könyv kapcsán mond: „ott kezded el, ahol akarod, millió szálon futnak az események, drámai csúcs sehol, de mégis ott van minden lapon.” Az írásoknak cselekményük alig van, a történet lassan csordogál, majd hirtelen ritmust vált, felpörög egy pillanatra, hogy utána újra lassan folydogáljon tovább, amit egyszer-egyszer filmszerű vágások szakítanak meg. Nincs megfogható eleje és vége, kezdete és befejezése, ahogy egy másik történetében írja: „Bennem valóban áll az idő, a permutató elakadt...”

Az összefüggő mese nélküli, indázó, önmagukat újra- és újrakezdő, félbehagyó és továbbfolytató, hullámzó emlékképeket egymás mellé villantó és montírozó írásokat át- meg átjárják a 60-as, 70-es évek irodalmi-, zenei- és filmkultúrája vonatkozó utalások: címek, szerzők, zenekarok, színészek. Gyanítom ezért, hogy a könyvet a 40-es éveik második felén túl járó (értelmiségi) generáció olvasói érzik majd legközelebb magukhoz. Minden írás főhőse az író („Bovaryné én

vagyok”), aki irányítja az őt körülvevő dolgokat, eseményeket, inkább azok történnek meg vele; ő maga csupán szemlélődik, figyel egyszerre befelé és kifelé, csak regisztrál, és összegyűjti a történet-cserepeket, hangulat-mozaikokat.

A harminchárom írás – ennyi ideig élt az író Magyarországon – a gyerek- kamasz-ifjúkori élményekből, a nagyszülők, a szülők világából merítkezik, többségüket a vidéki kisváros levegője járja át. Meghatározó hangulatuk a melankólia, az elválás, az elmúlás, a nosztalgia, egyszersmind valami állandó nyugtalanság, helykeresés és bizonyítási kényszer. Játsszódhatnak nyáron (ami legtöbbször forró, égető, sivár), ősszel (ami a történetbeli főhős legkedvesebb évszaka) vagy télen (hideg, zord, barátságtalan), de sohasem tavasszal.

A történetek egyik visszatérő témája, az örök téma: nő és férfi viszonya szerelemben, barátságban, haverságban. A hősünk által megélt viszonyokban látszólag mindig a nőé a kezdeményező, irányító, meghatározó szerep, de valójában mindez reflexiója, rezonálása a fiú-kamasz-fiatalember által keltett, elindított, gerjesztett gondolati, érzelmi hullámoknak.

A néhány, többnyire csak vázlatosan felrajzolt mellékszereplő (szerelmek, barátok) közül markánsan kiemelkedik az apa alakja: róla és a főhős és közte lévő, állandó lelki csatározással és mély szeretettel átszőtt bonyolult viszonyról tudjuk meg a legtöbbet, legszemélyesebbet. Kovács Ferenc (elsőre úgy tűnhet. Mintha magának írta volna ezt a könyvet, de ha hagyjuk magunkat ráhangolódni írásaira, szembeűnővé válik) férfias szemérmességgel valójában sokat megmutat magából: mások is megláthatják érzékeny lelki mocnánsait, bepillanthatnak gondolatai, álmai rejtett zugaiba.

A prózakötet néhány darabjával korábban elszórtan találkozhattunk irodalmi lapokban. Az idő- és térbeli távolság miatt folyamatosan alakultak, csiszolódtak, újraértelmeződtek, emiatt befejezhetetlennek látszó számvetését adják az író első harminchárom éve valódi és maga köré álmódott világának. Talán most, hogy köteté formálódtak, nyugvópontra juthatnak az írások olvasóiban.

Gáspár György